

Aukštųjų mokyklų išorinio vertinimo išvadų viešinimo apžvalga

Studijų programų išorinio vertinimo išvadų viešinimas Lietuvoje

2015 m. liepos – rugpjūčio mėn. Studijų kokybės vertinimo centras (toliau – Centras) rinko informaciją, kaip bei kokiais būdais aukštosios mokyklos viešina savo studijų programų išorinio kokybės vertinimo ir akreditavimo rezultatus. Renkant šiuos duomenis, buvo peržiūrėti visų aukštųjų mokyklų internetiniai tinklapiai, taip pat išsiųsti užklausimai, prašant nurodyti, kur ir kokiais būdais skelbiama informacija apie išorinio vertinimo išvadų viešinimą¹. 2011 ir 2013 m. Centras rinko analogišką informaciją apie aukštųjų mokyklų išorinio vertinimo išvadų viešinimą. Žemiau pateiktoje apžvalgoje analizuojama, kaip keitėsi išorinio vertinimo rezultatų viešinimas per pastaruosius penkerius metus Lietuvoje bei pristatomos europinės tendencijos.

[Mokslo ir studijų įstatyme](#) nurodyta, kad aukštoji mokykla privalo informuoti steigėjus, juridinio asmens dalyvius ir visuomenę apie savo studijų programų išorinio kokybės įvertinimo ir akreditavimo rezultatus. [Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos apraše](#) taip pat numatoma, jog aukštoji mokykla, filialas privalo per 10 dienų nuo įvertinimo rezultatų gavimo interneto tinklapyje ar kitais tinkamais būdais informuoti apie Centro ar kitos aukštojo mokslo kokybės vertinimo agentūros, įtrauktos į Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą, pateiktus studijų programos išorinio kokybės vertinimo rezultatus (paviešinti vertinamąją išvadą arba jų santrauką su rekomendacijomis) ir sprendimą dėl studijų programos akreditavimo.

Aukštoji mokykla privalo per 10 dienų nuo įvertinimo rezultatų gavimo interneto tinklapyje ar kitais tinkamais būdais informuoti apie pateiktus studijų programos išorinio kokybės vertinimo rezultatus (paviešinti vertinamąją išvadą arba jų santrauką su rekomendacijomis) ir sprendimą dėl studijų programos akreditavimo.

Ekspertų parengtos vertinimo išvados turi būti skelbiamos, aiškios ir prieinamos akademinėi bendruomenei, išoriniams partneriams bei kitoms suinteresuotoms šalims, kadangi ši informacija naudinga būsimiems ir esamiems studentams, taip pat absolventams bei visuomenei. Jeigu remiantis išorinio vertinimo išvadomis priimamas oficialus sprendimas dėl akreditavimo, šis sprendimas taip pat turi būti viešinamas kartu su vertinimo išvadomis, teigiama 2015 m. Europos šalių švietimo ir mokslo ministrų konferencijoje Jerevane patvirtintose atnaujintose **Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatose ir gairėse** (angl. [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area \(ESG\)](#)).

2015 m. apžvelgus visų aukštųjų mokyklų tinklapius, nustatyta, kad **8 aukštosios mokyklos** (Lietuvos sporto universitetas, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Aleksandro Stulginskio universitetas, Vilniaus dailės akademija, Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, Vilniaus kolegija, Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla ir Vilniaus dizaino kolegija) **paviešino vertinamąsias išvadas arba jų santrauką su rekomendacijomis bei sprendimą dėl akreditavimo** (2011 m. – 5 aukštosios mokyklos ir 2013 m. – 10 aukštųjų mokyklų tinkamai viešino išorinio kokybės įvertinimo rezultatus). Tarp aukštųjų mokyklų, kurių vertinimo rezultatai lengvai prieinami ir aiškiai pateikti, galima būtų paminėti Lietuvos sporto universitetą (toliau – LSU), Lietuvos sveikatos mokslų universitetą (toliau – LSMU), Vilniaus kolegiją (toliau – VK), Tarptautinę teisės ir verslo aukštąją mokyklą (toliau – TTVAM) ir Vilniaus dizaino kolegiją – (toliau – VDK). Išorinio vertinimo išvados bei

¹ Užklausimai išsiųsti tik tomis aukštosios mokykloms, kurių internetiniuose puslapiuose nepavyko rasti informacijos apie išorinio vertinimo rezultatus.

akreditavimo terminai šių aukštųjų mokyklų tinklalapiuose randami perėjus du arba tris nuorodų lygius iš pagrindinio puslapio, pavyzdžiui, pasirinkus skiltį *Studijos – Studijų kokybė – Išorinis vertinimas (ASU)*, *Kokybės užtikrinimas – Studijų programų akreditavimo terminai (VK)* ar *Studijos – Studijų kokybė – Išorinis vykdomų studijų programų vertinimas (VDK)*. Šių aukštųjų mokyklų tinklalapiuose taip pat galima rasti vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemos aprašą, studentų grįžtamojo ryšio rezultatus bei darbuotojams, studentams ir stojantiejiems naudingus dokumentus.

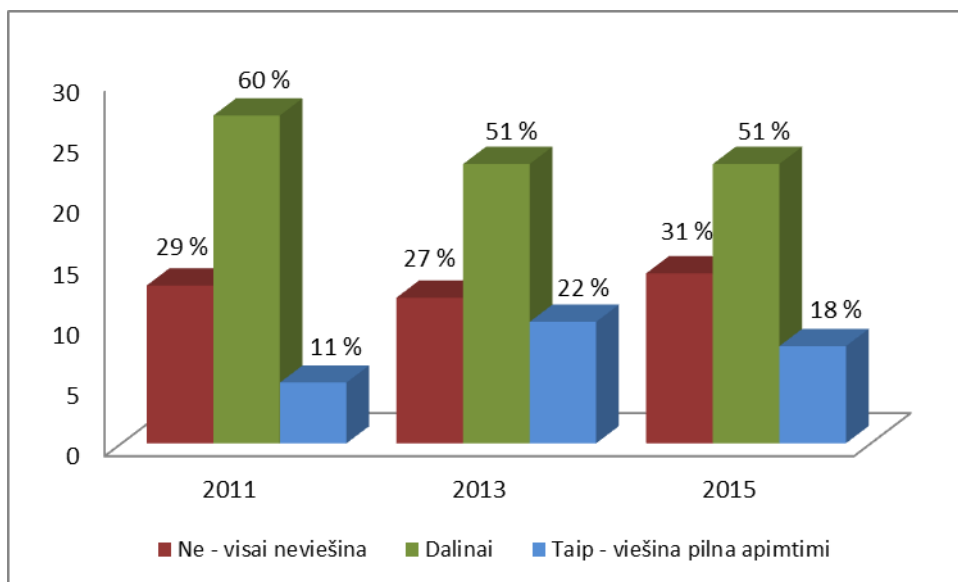
Nors tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai dokumentai įpareigoja aukštąsias mokyklas viešinti išorinio vertinimo rezultatus, tačiau iš 2015 m. Centro surinktos informacijos matyti, jog ne visos aukštosios mokyklos laikosi šių nuostatų ir viešai skelbia vertinimo rezultatus. Išnagrinėjus tyrimo metu surinktus duomenis paaiškėjo, kad 2015 m. **14 aukštųjų mokyklų** savo internetiniuose tinklalapiuose **neviešino** jokios arba beveik jokios informacijos apie išorinio vertinimo rezultatus, nors Centro atliktoje apklausoje² net 70 procentų aukštųjų mokyklų atstovų teigė, jog vertinimo išvados, pateikti siūlymai ir rekomendacijos yra naudingos tobulinant studijų programas. **Dalinai vertinimo rezultatus viešina 23 aukštosios mokyklos**, t.y. arba skelbia tik dalį išvadų (pvz. programos vertinamųjų sričių apibendrinamąjį įvertinimą balais ar rekomendacijas), arba pateikia tik informaciją apie studijų programų akreditavimą. Neretai šių aukštųjų mokyklų svetainėse galima rasti ir nuorodų į Centro tinklalapį ar Atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (toliau – AIKOS), arba informacinių pranešimų apie įvykusius ar planuojamus vertinimus.

2015 m. 8 aukštosios mokyklos paviešino vertinamąsias išvadas arba jų santrauką su rekomendacijomis bei sprendimą dėl akreditavimo. 14 aukštųjų mokyklų savo internetiniuose tinklalapiuose neviešino jokios arba beveik jokios informacijos apie išorinio vertinimo rezultatus.

Po užklauso išsiuntimo, didžioji dalis aukštųjų mokyklų atnaujino informaciją apie vertinimo rezultatų viešinimą savo internetiniuose puslapiuose arba paskelbė vertinimo rezultatus (visas išvadas arba išvadų santrauką su rekomendacijomis), nors prieš tai šios informacijos nebuvo teikusios. Iš 14 aukštųjų mokyklų, kurios iki užklauso išsiuntimo neviešino arba beveik neviešino jokios informacijos apie savo išorinio vertinimo rezultatus tik kelios aukštosios mokyklos nepaskelbė vertinimo rezultatų: viešina tik akreditavimo sprendimą, tačiau nėra galimybės susipažinti su vertinimo išvadomis ar jų santrauka bei rekomendacijomis.

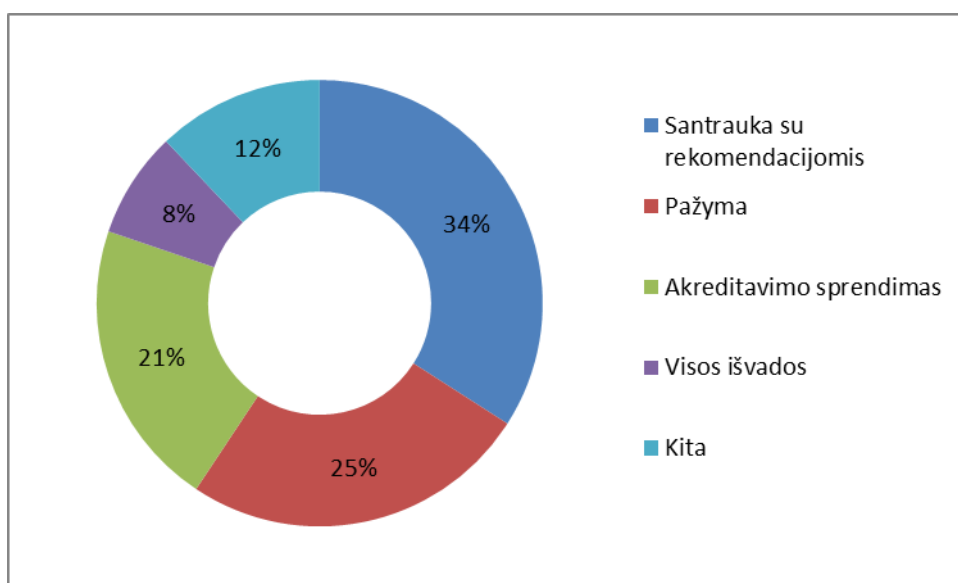
2015 m. situacija dėl vertinimo rezultatų viešinimo išliko gana panaši kaip ir 2011 bei 2013 m. (1 pav.) Išnagrinėjus aukštųjų mokyklų pateikiamą informaciją bei atlikus jų tinklapių analizę paaiškėjo, kad tiek šiemet, tiek prieš dvejus ar ketverius metus apie **trečdalis aukštųjų mokyklų vertinimo rezultatų neviešino** (2011 m. – 13 aukštųjų mokyklų, 2013 m. – 12 ir 2015 m. – 14). Didžioji dalis aukštųjų mokyklų nuo 2011 m. pateikia tik dalį išvadų arba sprendimą dėl akreditavimo (2011 m. – 27 aukštosios mokyklos, 2013 ir 2015 m. – 23), t.y. viešina dalinę informaciją. Likusi dalis aukštųjų mokyklų viešina visas vertinimo išvadas arba išvadų santraukas su rekomendacijomis bei akreditavimo sprendimus (2011 m. – 5 aukštosios mokyklos, 2013 m. – 10 ir 2015 m. – 8).

² Kiekvienas metais centras atlieka apklausą, kurios tikslas – tobulinti išorinį studijų programų vertinimą. Anketa siunčiama aukštųjų mokyklų atstovams, kurių studijų programos buvo vertintos, klausiant jų nuomonės apie savianalizės suvestinės rengimo procesą, vertinamąsias sritis ir kriterijus, vertinimo išvadas bei prašoma pateikti pasiūlymus, kaip tobulinti SKVC darbą atliekant studijų programų vertinimą.

1 pav. Aukštųjų mokyklų studijų programų išorinio vertinimo rezultatų viešinimas 2011, 2013 ir 2015 m.

Viešindamos vertinimo rezultatus aukštosios mokyklos paprastai informaciją pateikia keliais būdais: skelbia visas išvadas, akreditavimo įsakymus, pažymas dėl studijų programų išorinio vertinimo, informacines žinutes apie įvykusius arba planuojamus vertinimus ir pan. 2015 m. liepos – rugpjūčio mėn. išanalizavus aukštųjų mokyklų tinklalapius galima daryti išvadą, jog dažniausiai aukštosios mokyklos viešina **išvadų santraukas bei rekomendacijas** (tokia informacija rasta 31 aukštosios mokyklos tinklalapiuose). Nemažai aukštųjų mokyklų viešina **pažymas** dėl studijų programų išorinio vertinimo (23 aukštosios mokyklos) ir **akreditavimo sprendimus** (19 aukštųjų mokyklų). Palyginus nedidelė dalis aukštųjų mokyklų skelbia **visas vertinimo išvadas** (7 aukštosios mokyklos). 11 aukštųjų mokyklų internetiniuose tinklalapiuose skelbiama **kita informacija** tokia kaip pavyzdžiui nuorodos į Centro tinklapį ar AIKOS, arba informacinės žinutės apie įvykusius ar būsimus vertinimus (2 pav.).

2 pav. Aukštųjų mokyklų studijų programų išorinio vertinimo rezultatų viešinimas pagal viešinimo būdą (2015 m. liepos – rugpjūčio mėn.)

Kai kurių aukštųjų mokyklų internetiniuose puslapiuose sudėtinga rasti informaciją apie įvertinimo rezultatus, nes ji patalpinta prie aukštosios mokyklos dokumentų, veiklos ar kitos informacijos. Pasitaiko, kad ši informacija visiškai nepasiekiamą (įdėtos neveikiančios nuorodos arba nurodoma, kad informacija dar ruošiamą). Analizuojant aukštųjų mokyklų tinklapius pastebėta ir tokia tendencija, kad informacija apie vertinimo rezultatus viešinama gana nevienodai: prie vienu studijų programų pridėtos pilnos išvados, prie kitų tik santrauka, o dar prie trečių nėra jokios vertinimo informacijos. Dalis aukštųjų mokyklų, atsakiusios į Centro siųstą užklausą, tikino, jog su vertinimo išvadomis visi norintys gali susipažinti katedrose arba prisijungę prie vidinės aukštosios mokyklos interneto svetainės.

Pažymėtina, kad kiekviena aukštoji mokykla turi teisę pati nuspręsti, kur ir kokia forma bus pateikta informacija apie įvertinimo rezultatus, tačiau ši informacija turėtų būti lengvai prieinama ir suprantama visoms suinteresuotoms šalims. Dažniausiai aukštosios mokyklos studijų programų išorinio vertinimo rezultatus skelbia tokiose skiltyse kaip „Studijos“, „Studijų kokybė“, „Studijų kokybės užtikrinimas“, „Studijų programų vertinimas ir akreditavimas“, „Studijų programos“, „Akreditacijos“, „Studijų programų išorinio vertinimo rezultatai“. Aukštosioms mokykloms **rekomenduojama** viešai skelbti išorinio kokybės įvertinimo rezultatus savo internetiniuose tinklapiuose, o ne tik katedrose ar vidinėse svetainėse, kad visi norintieji ir besidomintys galėtų lengvai su jais susipažinti. Aukštosioms mokykloms taip pat siūloma savo internetinėse svetainėse viešinti informaciją apie įvertinimo rezultatus tokiose skiltyse kaip *Studijų kokybės užtikrinimas*, *Studijų kokybė* ar *Išorinis kokybės vertinimas*, o ne tik prie dokumentų ar veiklos informacijos, kadangi tai apsunkina paiešką. Reikėtų taip pat užtikrinti, kad informacija būtų nuolat atnaujinama, įdėtos nuorodos veiktų, o viešinama informacija būtų tolygi, t.y., būtų galimybė susipažinti tiek su vertinimo išvadomis ar jų santrauka bei rekomendacijomis, tiek su sprendimu dėl studijų programos akreditavimo. Dėmesys turėtų būti skiriamas studijų programų išorinio vertinimo, akreditavimo terminų ir kitiems paaiškinimams bei informacijai apie vykdomų studijų programų akreditavimo trukmę.

Pažymėtina, kad kiekviena aukštoji mokykla turi teisę pati nuspręsti, kur ir kokia forma bus pateikta informacija apie įvertinimo rezultatus, tačiau ši informacija turėtų būti lengvai prieinama ir suprantama visoms suinteresuotoms šalims.

Reikėtų užtikrinti, kad informacija būtų nuolat atnaujinama, įdėtos nuorodos veiktų, o viešinama informacija būtų tolygi, t.y., būtų galimybė susipažinti tiek su vertinimo išvadomis ar jų santrauka bei rekomendacijomis, tiek su sprendimu dėl studijų programos akreditavimo.

Išorinio vertinimo rezultatų viešinimas kitose šalyse

Apie tai, kodėl svarbu viešinti išorinio vertinimo rezultatus daug diskutuojama ir kitose Europos šalyse. 2013 - 2014 m. Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (ENQA) su kitomis kokybės agentūromis vykdė projektą „Europos aukštojo mokslo skaidrumas per viešas vertinimo išvadas“ (angl. EQArep – *Transparency of European higher education through public quality assurance reports*)³, kurio pagrindinis tikslas buvo pagerinti išorinių vertinimų išvadas bei suprasti visų besidominčių šiomis išvadomis poreikius, kadangi augant susidomėjimui apie aukštųjų mokyklų vykdomą veiklą nepakankama informacijos sklaida tampa nelengvu iššūkiu visoje Europoje. Todėl išorinio vertinimo išvados – kaip vienas pagrindinių Bolonijos proceso skaidrumo

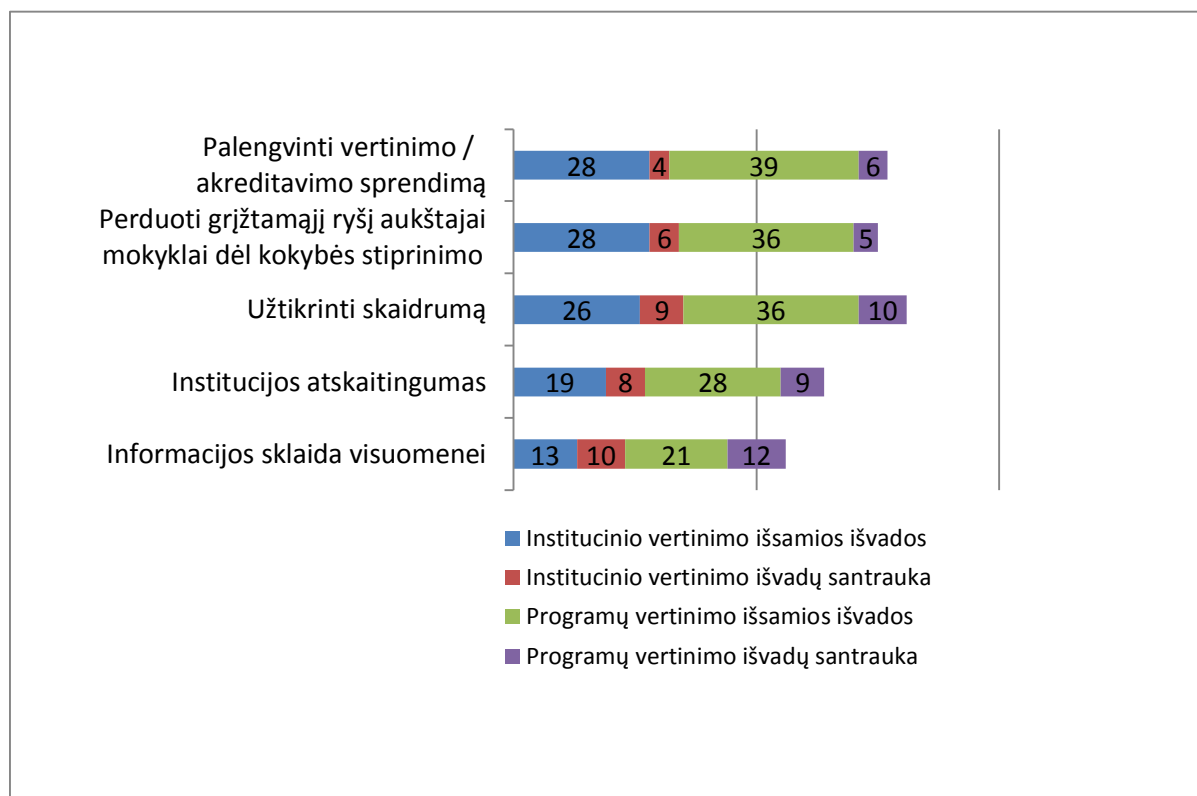
³ Plačiau su projekto rezultatais galima susipažinti ENQA tinklapyje adresu:

<http://www.enqa.eu/index.php/transparency-of-european-higher-education-through-public-quality-assurance-reports-eqarep/>

įrankių — prisideda prie Europos aukštojo mokslo skaidrumo ir patikimos informacijos suinteresuotoms šalims pateikimo. Projekto metu buvo atskleistas didžiulis poreikis didinti vertinimo išvadų žinomumą ir prieinamumą. Nors didžioji dalis tikslinių grupių, tokių kaip aukštosios mokyklos, studentai, kokybės užtikrinimo agentūros ir valdžios institucijos išsakė panašias nuomones dėl vertinimo išvadų teikiamos naudos, tuo tarpu darbdaviai turėjo abejonių. Jų nuomone, išorinio vertinimo išvados yra neabejotinai naudingas informacijos šaltinis, tačiau dėl savo pernelyg didelės apimties jos tampa „neįveikiamos“. Vienas iš pagrindinių darbdavių siūlymų tas, kad išorinio vertinimo išvados turėtų susidėti iš lengvai suprantamos ir palyginamos informacijos, kuri privalo būti viešinama ne tik kokybės agentūrų tinklapiuose, bet taip pat ir aukštųjų mokyklų interneto svetainėse. Taigi, aukštosios mokyklos turėtų būti skatinamos viešinti vertinimo išvadas ir tai daryti tokiu būdu, kad ši informacija būtų lengvai prieinama bei suprantama visoms suinteresuotoms šalims.

Išorinio vertinimo išvados turėtų susidėti iš lengvai suprantamos ir palyginamos informacijos, kuri privalo būti viešinama ne tik kokybės agentūrų tinklapiuose, bet taip pat ir aukštųjų mokyklų interneto svetainėse.

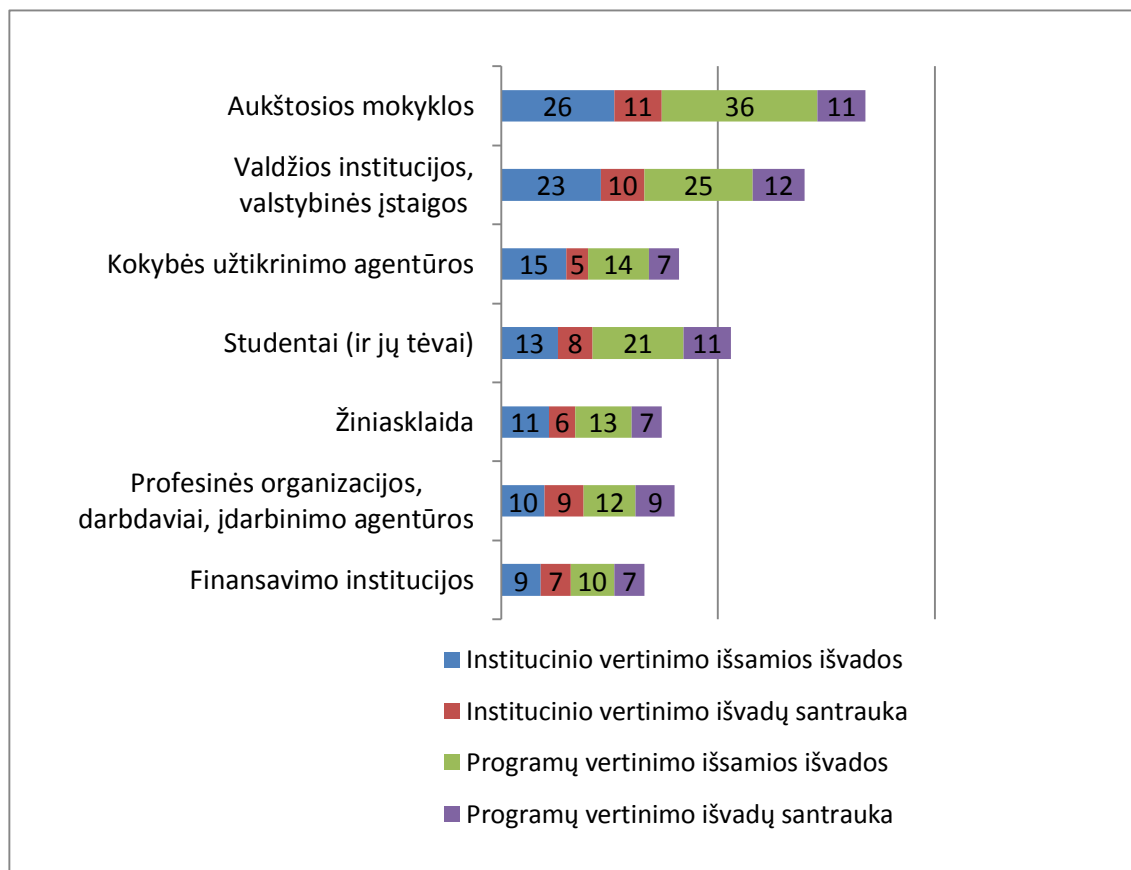
ENQA vykdyto projekto metu buvo apklausta beveik 50 kokybės užtikrinimo agentūrų dėl išorinio vertinimo išvadų viešinimo, jų tikslo, struktūros ir turinio. Išanalizavus surinktus duomenis paaiškėjo, jog įvairios kokybės agentūros vykdo tiek institucinius, tiek atskirų studijų programų vertinimus. Po vertinimų ekspertai arba kokybės agentūrų atstovai rengia vertinimo išvadas, kurios gali būti tiek išsamios išvados, tiek išvadų santrauka. Akivaizdu, kad vertinimo išvados rengiamos turint skirtingus tikslus, tačiau daugelio įvairių agentūrų parengtų vertinimo išvadų vienas iš pagrindinių tikslų – remiantis vertinimo išvadamis priimti akreditavimo sprendimą (žr.3 pav.). Ne mažiau svarbu, agentūrų nuomone, informuoti visuomenę bei užtikrinti skaidrumą, todėl vertinimo išvados yra viešinamos.

3 pav. Koks yra pagrindinis vertinimo išvadų tikslas?⁴

⁴ Duomenų šaltinis "Transparency of European Higher Education through Public Quality Assurance Reports (EQAreps)", 2014

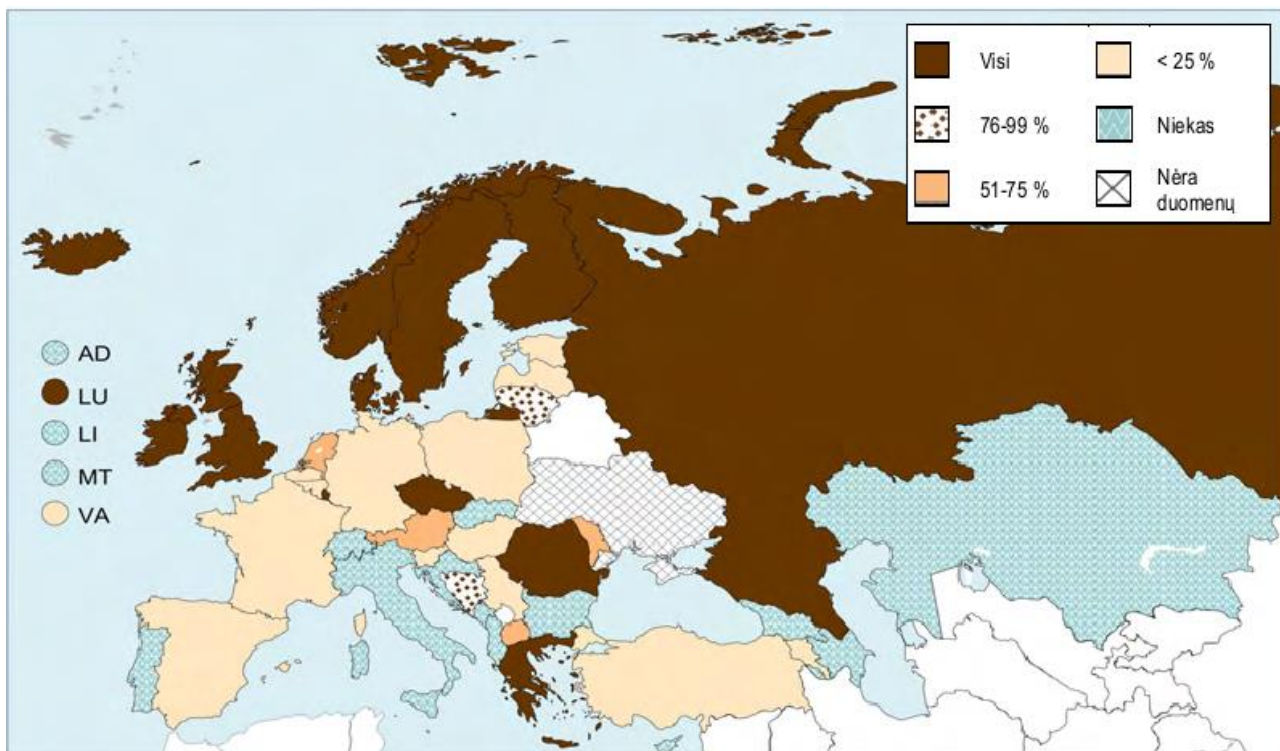
Didžioji dauguma apklausoje dalyvavusių agentūrų sutinka, kad vertinimo išvadamis turėtų naudotis visos suinteresuotos šalys, t.y., aukštosios mokyklos, studentai, darbdaviai, kokybės agentūros ir kt. Pagal atliktos apklausos duomenis matyti, kad visgi labiausiai vertinimo išvadamis yra suinteresuotos aukštosios mokyklos, valdžios institucijos bei kokybės užtikrinimo agentūros (žr. 4 pav.).

4 pav. Kurios suinteresuotos grupės naudojami vertinimo išvadamis?⁵

Bolonijos proceso įgyvendinimo stebėsenos kontekste vertinimo rezultatų viešinimas taip pat vaidina svarbų vaidmenį. 2015 m. Europos aukštojo mokslo Bolonijos proceso įgyvendinimo ataskaitoje (angl. [The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report](#)) teigiama, jog vienas iš pagrindinių aspektų kokybės užtikrinime yra skaidrumo ir atskaitomybės didinimas, todėl keičiantis kokybės užtikrinimo sistemų reikalavimams, didžiulę svarbą įgauna vertinimo rezultatų, taip pat ir neigiamų, viešinimas. Nors, kaip teigiama ataskaitoje, daug praprasčiau skelbti teigiamus vertinimo rezultatus ir dauguma aukštojo mokslo institucijų tai daro, tačiau pastebima, jog vis dažniau viešinamos ir kritiškos bei neigiamos vertinimo išvados (žr. 5 pav.). Paveikslėlyje matyti, kaip aukštojo mokslo institucijos viešino kritiškas bei neigiamas vertinimo išvadas 2013-2014 m. Palyginimui 2012 m. tik dalis aukštojo mokslo institucijų viešino tokio pobūdžio išvadas, tuo tarpu šiandien šis skaičius yra beveik padvigubėjęs.

⁵ Duomenų šaltinis "Transparency of European Higher Education through Public Quality Assurance Reports (EQAreps)", 2014

5 pav. Kritiškų ir neigiamų rezultatų viešinimas pagal aukštojo mokslo institucijas, 2013/14⁶

Apibendrinus Centro surinktą informaciją ir ENQA vykdyto projekto rezultatus, galima daryti išvadą, kad išorinio vertinimo rezultatų sklaidai bei viešinimui skiriamas vis didesnis dėmesys, kuris panašus, jog ateityje dar didės, nes šiais rezultatais naudojasi vis daugiau suinteresuotų šalių – pradedant auštosiomis mokyklomis, kokybės užtikrinimo agentūromis, studentais, baigiant žiniasklaida, darbdaviais ar profesinėmis organizacijomis. Be to, išorinio vertinimo rezultatai – tai ne tik priemonė akreditavimo sprendimo priėmimui, bet ir vienas iš būdų siekiant užtikrinti didesnį skaidrumą bei pateikti informaciją visuomenei.

⁶ Duomenų šaltinis *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*